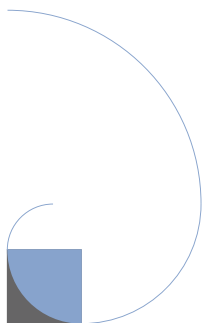
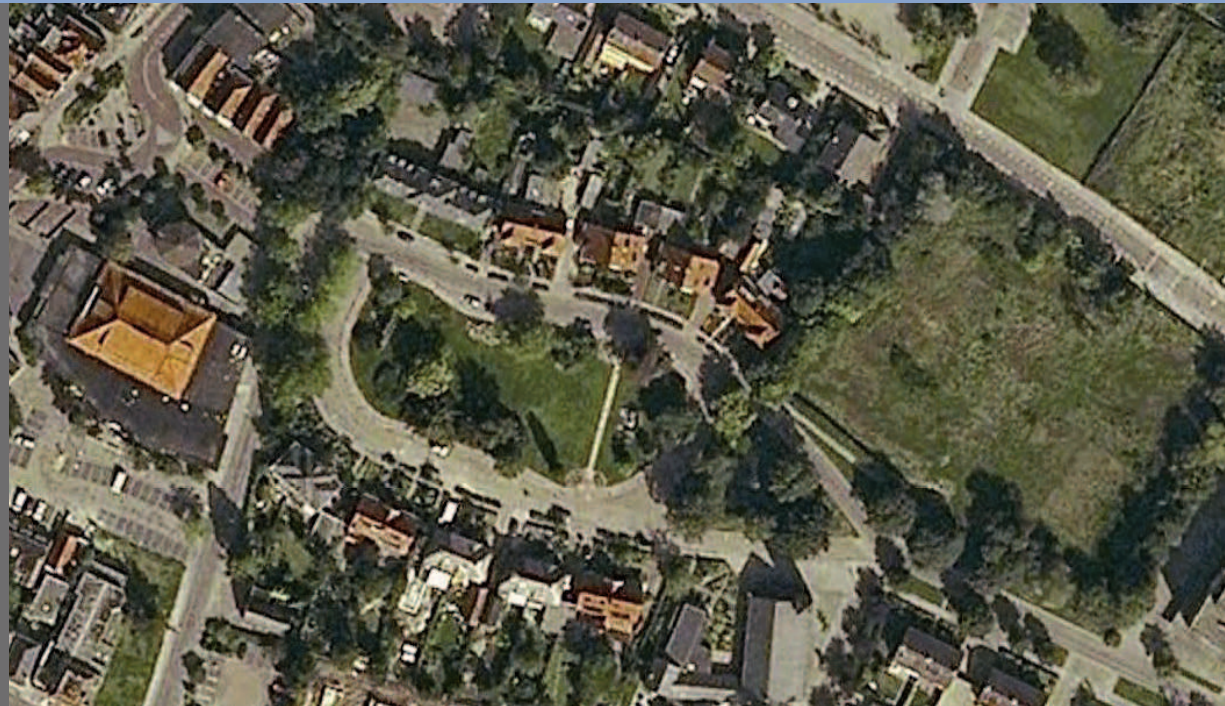

Van Reenenpark Beschrijving en waardestelling

Gemeente Nijkerk

GELDERS GENOOTSCHAP

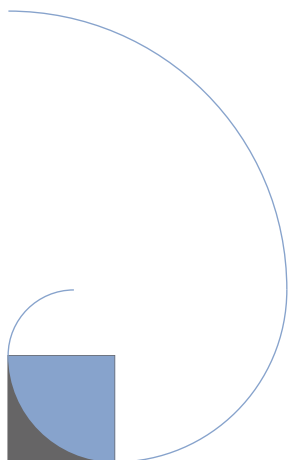
Colofon

Van Reenenpark

Een Nijkerks villapark uit het Interbellum

Beschrijving en waardestelling Gemeente Nijkerk

drs. Jeroen Westerman
Gelders Genootschap, Arnhem 2013 ©

Gelders Genootschap

*Vereniging tot bevordering en instandhouding van de
schoonheid van stad en land*

Zypendaalseweg 46

Postbus 68

6800 AB Arnhem

T: 026-4421742

www.geldersgenootschap.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Ontstaan en Ontwikkeling	5
2.1 Algemeen	5
2.2 De aanleg van het Van Reenenpark	5
2.3 Het stedenbouwkundig plan	6
2.4 Bebouwing	7
2.5 Wijzigingen	10
3. Huidige ruimtelijke karakteristiek	11
3.1 Stedenbouwkundige opzet	11
3.2 Wegenstructuur	11
3.3 Bebouwingsstructuur	14
3.4 Groenstructuur	14
4. Begrenzing aangewezen gebied	15
5. Nadere typering van de te beschermen waarden	16
6. Waardering (motivering)	17
Stedenbouwkundige waarde	
Architectonische waarde	
Cultuurhistorische waarde	
7. Bescherming	18
Bronvermelding	21

Het Van Reenenpark te Nijkerk

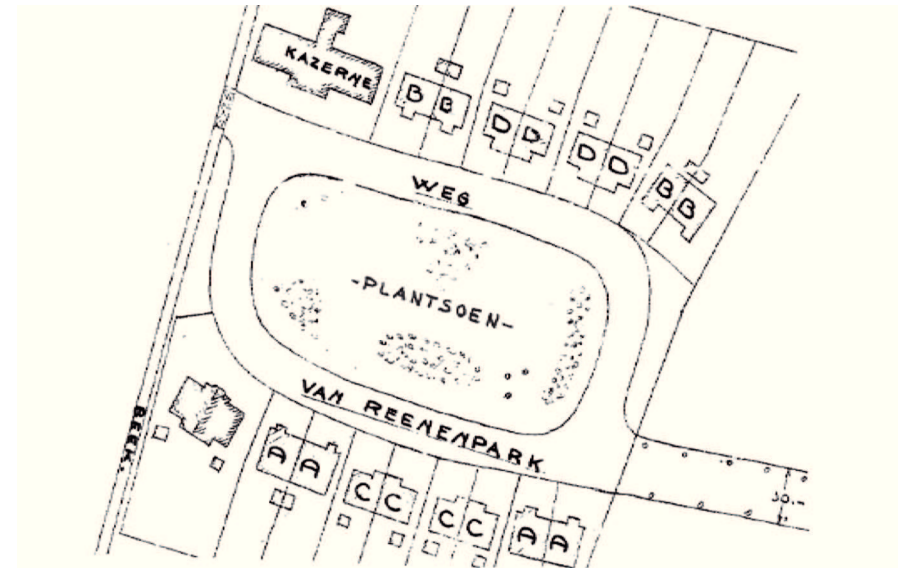
1. Inleiding

Aan de oostzijde van de oude binnenstad van Nijkerk, tussen het centrum en het station, bevindt zich het Van Reenenpark. Ondanks de bescheiden omvang vormt het park met de omliggende gebouwen een stedenbouwkundig ensemble van allure. Het is in zijn eenvoudige opzet en dankzij de kenmerkende en hoogwaardige architectuur een bijzonder waardevol ensemble.

Het villapark bestaat uit een plantsoen met rondom karakteristieke bebouwing en werd in de jaren 1920-1921 aangelegd op initiatief van de Gemeente Nijkerk. Het is een goed en vrij gaaf bewaard voorbeeld van een bescheiden uitbreidingswijk uit het Interbellum (de periode tussen de twee wereldoorlogen). In Nijkerk zijn geen vergelijkbare ensembles gerealiseerd en bewaard gebleven. De ruimte, het groen, de kleinschalige opzet en de fraaie architectuur geven het een eigen karakter.

Het wijkje bevat in totaal 18 woningen (tien aan de zuidzijde en acht aan de noordzijde) en de voormalige marechausseekazerne. De eerste 16 huizen werden ontworpen vanuit een algemeen basisprincipe: het zijn symmetrische twee-onder-één-kappers, die in een ritme rond het park geplaatst zijn. Bij de uitvoering van de huizenblokken is gekozen voor een duidelijke variatie tussen de blokken. Centraal element in de aanleg is het plantsoen.

Ondanks enkele wijzigingen in het straatbeeld is het eigen karakter van het villapark goed bewaard gebleven. Omdat het Van Reenenpark voor Nijkerk een bijzondere stedenbouwkundige, architectuurhistorische en cultuurhistorische waarde heeft, verdient het bescherming. Doel is om deze waarden in stand te houden en waar mogelijk te versterken.

Plattegrond van het park in 1929 (met latere vermelding van de woningtypes). Aan de linkerhand de Kwadebeek. Rechts de weg naar het station die wel direct gepland was, maar pas in 1959 werd aangelegd. Uit: Dion van Hooren, Het Van Reenenpark.

2. Ontstaan en ontwikkeling

2.1 Algemeen

De woningnood, die - algemeen in Nederland, maar ook in Nijkerk - al in de eerste jaren van de 20ste eeuw bestond, werd tijdens de Eerste Wereldoorlog steeds nijpender. Hoewel Nederland gespaard bleef van oorlogsgeweld en daarmee gepaard gaande verwoestingen, kwam de woningbouw tijdens de oorlog zwaar onder druk door de enorme stijging van de grondstofprijzen en bouwmaterialen. Ook in de jaren daarna was er, door de enorme vraag uit België, Frankrijk en Duitsland, een gebrek aan betaalbaar bouw materiaal.

Het was juist in deze periode dat aan de oostzijde van de stad Nijkerk een terrein van twee percelen weiland beschikbaar kwam dat geschikt was voor woningbouw. De grond was afkomstig uit de boedel van de Nijkerkse notabele mr. H.G.C. Marcus, die in 1915 was overleden. De gemeente besloot de grond aan te kopen om hier particulieren de mogelijkheid te bieden een huis te bouwen. Door de belabberde situatie van de bouwmarkt lukte het echter niet om gegadigden te vinden, die hier een huis konden bouwen.

Een aantal Nijkerkers richtte zich daarop in 1919 tot de Gemeente met het voorstel dat de Gemeente zelf op dit terrein een aantal middenstandswoningen zou bouwen. Dankzij steun van het Rijk besloot de gemeenteraad hiermee in te stemmen en de gemeentearchitect Hendrik Bos werd belast met de opdracht.

2.2. De aanleg van het Van Reenenpark

Hendrik Bos ging voortvarend te werk en maakte een ontwerp voor 16 woningen rondom een park. Aan de noordzijde werd bovendien besloten tot de aanleg van een nieuwe marechausseekazerne. Ook hiervoor leverde Bos het ontwerp. De kazerne werd als één van de eerste panden in 1921 opgeleverd. Tegelijkertijd werd er gebouwd aan de zestien woningen. De opdracht hiervoor werd door de Gemeente gegund aan aannemer Antonie van Dasler. In september 1921 waren de woningen gereed.

Tegenover de marechausseekazerne waren aanvankelijk geen woningen gebouwd. Dit gebeurde alsnog in 1923, toen hier in opdracht van de dames Van der Groef nog een twee-onder-één-kapper werd toegevoegd op de hoek met de Molen. Het ontwerp was van D. Bakker uit Voorthuizen.

De woningen aan de zuidzijde van het park in aanbouw (1921)

Het villapark werd vernoemd naar Jhr. mr. G.C.J. Van Reenen, die vanaf 1917 burgemeester van Nijkerk was, totdat hem in 1923 de eer te beurt viel benoemd te worden tot burgemeester van de koninklijke residentiegemeente Baarn.

De zestien huizen die door de Gemeente Nijkerk gebouwd waren, werden verhuurd. Voor de Tweede Wereldoorlog woonden er vooral onderwijzers, ambtenaren en enkele middenstanders. Nadat bleek dat de woningen in de jaren na de Tweede wereldoorlog nauwelijks met winst verhuurd konden worden, besloot de Nijkerkse gemeenteraad in 1961 om de woningen te verkopen aan de zittende huurders.

Kort daarvoor, in 1959, werd het Van Reenenpark als straat formeel doorgetrokken naar de Stationsweg. Er bestond hier al langer een pad en de weg was reeds voorzien in de oorspronkelijke plannen van Bos. De situatie aan de oostkant van het park was overigens al veranderd, nadat de Kwadebeek in 1936 van de westkant naar de oostkant van het park was verlegd. Dit was gebeurd om aan de westkant ruimte te creëren voor een bredere Molenweg.

Krantenbericht over de benoeming van Van Reenen tot burgemeester van Baarn (bron: website Nationaal Archief).

2.3 Het stedenbouwkundige plan

Het nieuwe villapark werd aangelegd op een terrein dat tot dan toe een weiland was geweest ten oosten van de historische binnenstad van Nijkerk en dat uit een erfenis beschikbaar was gekomen. Op oude foto's is nog goed te zien hoe het terrein aan de rand van de stad lag. Toch was de keuze voor een ontwikkeling in deze richting zeker niet toevallig. De uitbreiding ging namelijk ook richting het station van Nijkerk, dat toen nog helemaal buiten de bebouwde kom lag.

De opzet van het villapark is zeer eenvoudig: rondom het ovale park bevinden zich de woningen die als twee-onder-één-kappers zijn gegroepeerd. Zoals opgemerkt was al bij de planning voorzien dat er

een verbinding richting het station zou worden aangelegd. Deze kwam uiteindelijk na de Tweede Wereldoorlog gereed.

Het midden van het Van Reenenpark werd (en wordt) gevormd door een plantsoen. De opzet hiervan was vrij eenvoudig gehouden met enkele bomen en bosschages. In 1937 werd er ter gelegenheid van het huwelijk van prinses Juliana en prins Bernard een moeraseik geplant aan de westzijde, langs de loop van de gedempte Kwadebeek. De rode paardenkastanje stamt mogelijk uit 1949.

Luchtfoto uit 1926 met links in het midden het Van Reenenpark, inclusief de extra dubbele woning tegenover de marechausseekazerne.

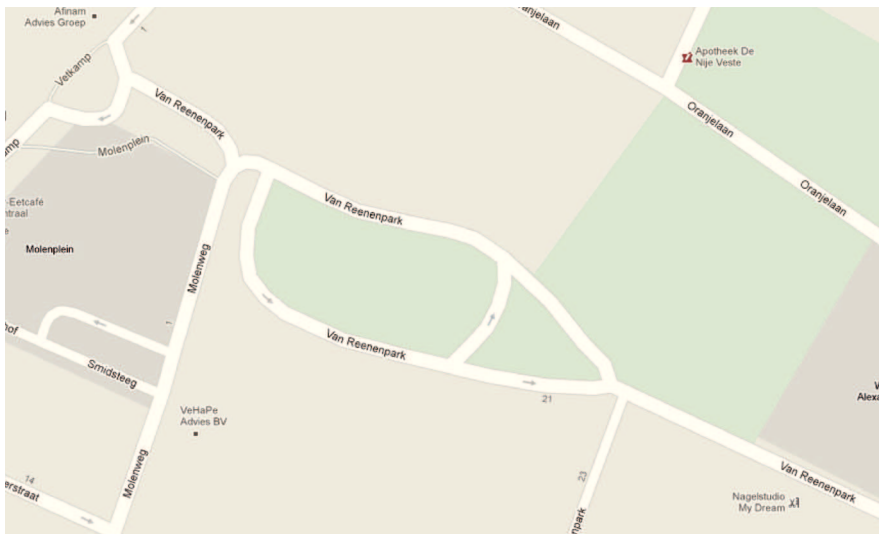
Inrichtingselementen in het plantsoen

In het plantsoen bevonden zich aanvankelijk geen bijzondere objecten. Maar in 1941 werd de muziektent van het Plein onder protest van de parkbewoners overgebracht naar het plantsoen. Nadat deze in 1945 afbrandde, werd de muziektent in 1949 hersteld. De muziektent raakte in de jaren '70 en '80 in verval en werd uiteindelijk in 2002 gesloopt. In 1949 werd in het park een monument onthuld voor de Nijkerkse slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. In 2002 werd ook een gedenkteken geplaatst voor de Nijkerkse slachtoffers in Nederlands-Indië.

De tijdelijke muziektent, kort na de Tweede Wereldoorlog.

De ligging van het Van Reenenpark (Google Maps).

2.4 Bebouwing

De kern van de bebouwing wordt gevormd door woningen aan beide lange zijden van het park in de vorm van een rij van vier blokken van twee-onder-één-kapwoningen. Deze woningen werden volgens een omarmend ritme geordend waarbij steeds de twee buitenste blokjes en de twee binnenste blokjes aan iedere zijde identiek waren, volgens een schema ACCA en BDDB.

Bij de ontwerptekening had de architect een korte toelichting geschreven: "Het uiterlijk der woningen is zeer eenvoudig gehouden, niet alleen blijven dan de bouwkosten lager, doch de huizen passen dan ook beter in een landelijke omgeving. Het is dan ook het voornemen de muren op te trekken van roode miskleurige steen en de dakvlakken te dekken met roode pannen, uitgezonderd van type C welke met brandvrij riet gedekt worden. Het houtwerk wordt over het algemeen gesproken gebroken wit geschilderd. Om verder de bouwkosten zoveel mogelijk laag te houden zijn de onderdelen (ramen en deuren) streng genormaliseerd."

De korte beschrijving van Bos geeft kernachtig de kwaliteiten van de woningen weer: eenheid van ontwerp, eenvoudige hoofdvormen, eenheid van materiaalgebruik en detaillering. Door gebruik te maken van vier typen woningen en die in een regelmatig patroon aan beide zijden van het park te groeperen, schied hij een samenhangend, doch gevarieerd beeld. Per blok zijn de woningen uniform en ten opzichte van elkaar symmetrisch vormgegeven, maar tussen de blokken is er onderscheid gemaakt.

De woningen bestaan uit één bouwlaag met daarop een forse kap. Deze kan zowel evenwijdig met als dwars op de voorgevel geplaatst zijn. Meerdere blokken zijn geleed met licht naar voren springende topgevels (voorgevel of zijgevel). Voor erkers, deuren en ramen koos hij voor uniforme ontwerpen. In de uitwerking en de detaillering sloot Bos aan bij de stijl van tuindorpwoningen die in het begin van de 20ste eeuw op veel plaatsen gebouwd werden. Belangrijk verschil met deze woningen is de grootte van de Nijkerkse woningen: ze zijn aanmerkelijk groter dan de doorsnee arbeiderswoningen in tuindorpen en duidelijk gericht op de middenklasse. Dat blijkt ook uit eerste bewoners. Dit waren vooral onderwijzers, ambtenaren en middenstanders.

2.4.1 Woningtype A, zuidzijde

Dit betreft de woningen Van Reenenpark 5-7 en 17-19.

Deze woningen hebben ieder een nagenoeg vierkante plattegrond met tegen de vrije zijgevel aan de voorzijde een salon en aan de achterzijde een huiskamer, van elkaar gescheiden met schuifdeuren en kasten.

Aan de voorzijde is er een hal met toilet en trap en daarachter de keuken. Op de verdieping zijn drie slaapkamers en een zolderkamer.

De woningen worden gedomineerd door een groot met pannen gedekt zadeldak, waarvan de nok evenwijdig aan de straat loopt.

Nabij de hoeken zijn schoorstenen geplaatst, evenals een gezamenlijke schoorsteen op het achterdakvlak. Aan de voorzijde is midden op de twee panden een gecombineerde houten dakkapel onder een gezamenlijke steile topgevel geplaatst. Aan de achterzijde heeft elke woning een kleine dakkapel die boven de achterdeur is geplaatst.

De voorgevel van de woningen is aan de hoekzijde verrijkt door een meerhoekige erker en een rondboogdeur met bovenlicht. Boven de openingen zijn meerdere sierstreken gemetseld. De zijgevels, die licht uitkragen ter hoogte van de verdieping, hebben nabij de achterzijde openslaande deuren met bovenlicht en in de topgevel siermetselwerk in visgraatmotief. Langs het lagere deel van de daklijst is het metselwerk als boerenvlechtwerk uitgevoerd. De achterzijde had voor zover bekend geen bijzondere vormgeving.

2.4.2 Woningtype C, zuidzijde

Dit betreft de woningen Van Reenenpark 9-15.

Deze woningen hebben ieder een nagenoeg vierkante plattegrond met tegen de vrije zijgevel aan de voorzijde de hal en trap en daarachter de keuken. Tegen de gedeelde tussenmuur met de burens bevinden zich aan de voorzijde een salon en aan de achterzijde een huiskamer, van elkaar gescheiden met schuifdeuren en kasten. Op de verdieping zijn drie slaapkamers en een zolderkamer.

De woningen worden gedomineerd door een groot met riet gedekt zadeldak, waarvan de nok evenwijdig aan de straat loopt en dat boven de zijgevels forse wolfseinden heeft. Aan de voorzijde bevindt zich een risalerende topgevel, eveneens met wolfseind, die aangekap is. Bij de nokbeëindiging zijn schoorstenen geplaatst. Aan de achterzijde heeft elke woning een aangepaste dakkapel boven de huiskamerramen.

Dit type heeft de voordeur nabij de zijgevel met boven de deur een kleine luifel. De ramen van de salon en de slaapkamer aan de voorzijde op de eerste verdieping bevinden zich in de risaliet. Op de begane grond zijn de bovenlichten opgedeeld in roeden en de onderramen voorzien van luiken. De zijgevel heeft ter plaatse van de keuken een kruisraam met in roeden verdeelde bovenlichten.

2.4.3 Woningtype B, noordzijde

Dit betreft de woningen Van Reenenpark 4-6 en 16-18.

Deze woningen hebben als basis een nagenoeg vierkante plattegrond met uitbouw aan de voorzijde. In de uitbouw bevindt zich een ondiepe, polygonale erker over twee verdiepingen. Op de begane grond is deze ten behoeve van de salon, die van de erachter liggende huiskamer gescheiden is door een kastenwand met schuifdeuren. Tegen de gezamenlijke tussenmuur met het buurhuis bevindt zich de hal met trap en de keuken.

De hoofdvorm van deze blokjes bestaat uit een enkellaags volume met zadeldak en tuitgevels op de koppen, aangevuld met hoogoprijzende aangekap tweelaags volume. De tuit van de topgevels wordt gevormd

door een schoorsteen. Zowel aan de voor- als achterzijde bevindt zich een bescheiden gekoppelde dakkapel die beide woningen bedient. Deze woningen vormen een verrijkte vorm van het woningtype A, maar hebben veel onderdelen gemeen.

De voorgevel van de woningen is nabij de hoek verrijkt door een meerhoekige erker en daarnaast een rondboogdeur met bovenlicht.

Boven de openingen zijn meerdere sierstreken gemetseld.

De zijgevels, die licht uitkragen ter hoogte van de verdieping hebben nabij de achterzijde openslaande deuren met bovenlicht en in de topgevel siermetselwerk in visgraatmotief. Langs het lagere deel van de daklijst is het metselwerk als boerenvlechtwerk uitgevoerd.

De achterzijde had voor zover bekend geen bijzondere vormgeving.

2.4.4 Woningtype D, noordzijde

Dit betreft de woningen Van Reenenpark 8-10 en 12-14.

Ook deze woningen hebben als basis een nagenoeg vierkante plattegrond. Op de begane grond is de salon, van de erachter liggende huiskamer gescheiden door een kastenwand met schuifdeuren.

De hal met trap en de keuken bevinden zich aan de zijden van de zijgevels.

De noordzijde van het park in 1921: met de woning typen BB DD DD BB

De woningen vallen op door de zeer forse, gecombineerde topgevel over nagenoeg de volledige breedte van het blok. Op de nok staat een centraal geplaatste schoorsteen. In ieder dakschild bevindt zich een bescheiden plat afgedekte dakkapel met twee ramen. Oorspronkelijk was in ieder dakschild een hoog opgaande schoorsteen opgenomen. De dakschilden zijn boven de zijgevels ten dele lager doorgetrokken waardoor er sprake is van uitgebouwde geveldelen met aan de voorzijde een occulus. De licht uitgemetselde topgevel van de voorgevel is in keperverband uitgevoerd. De gevel wordt verder langs de schuine zijden van het dak, tussen het in keperverband uitgevoerde metselwerk en de dakvoet, verlevendigd door tandlijsten. Een deel van de vensteropeningen wordt afgesloten door anderhalfsteens strekken. Opvallende details zijn verder de vensters op de hoeken van de voorgevel en de zijgevels.

2.4.5 De marechausseekazerne, noordzijde

Voor een beschrijving van de historische karakteristiek wordt verwezen naar de redengevende omschrijving van de kazerne.

2.4.6 De dubbele woning uit 1923, zuidzijde

De woningen Van Reenenpark 1 en 3 vormen een twee-onder-een-kap-ensemble dat twee jaar na het planmatige project werd gerealiseerd tegenover de marechausseekazerne. Hiermee werd een balans in bebouwing tussen de noord- en zuidzijde van het park bereikt.

In hoofdvormen volgt dit gebouw de opzet van de marechausseekazerne: een centraal hoog, blokvormig volume van twee bouwlagen met kap wordt aan beide zijden geflankeerd door een lagere vleugel (enkele bouwlaag) die gedekt wordt door een schilddak met fors wolfseind. Het dak heeft een vrij forse overstek. Langs de dakrand is het metselwerk als siermetselwerk uitgevoerd.

De beide woningen zijn gerealiseerd op een min of meer vierkante plattegrond met in het centrale deel de woonkamer en salon en, aan de voorzijde, nabij de zijkanten van het blok, de ingang. De salon heeft een vierhoekige serre, die verwantschap vertoont met de serres van blok A en B.

2.5 Wijzigingen

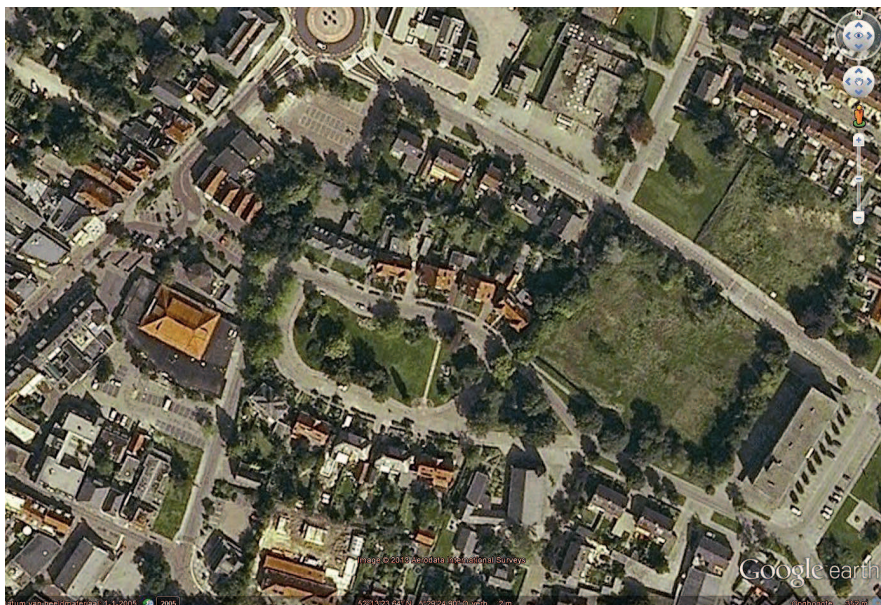
Sinds de aanleg van het Van Reenenpark hebben zich de nodige wijzigingen voorgedaan. Een aantal daarvan kwam hierboven al ter sprake. Zo werd al snel na de aanleg aan de westkant van het park een extra woningblokje toegevoegd. De Kwadebeek werd in 1936 verlegd naar de oostzijde van het park. Zo kon de Molenweg verbreed worden. Het bruggetje dat naar het park leidde, dat op oude foto's nog te zien is, verdween.

In de jaren '50 werd de route naar het station steeds belangrijker. Uiteindelijk werd het Van Reenenpark in 1959 doorgetrokken naar de Stationsweg. Ondertussen was in 1951/1952 aan de zuidoostkant de Vredeskerk gebouwd naar ontwerp van H.A. en G. Pothoven. Toen ook de grond tegenover de kerk bebouwd werd, werd aan de noordoostelijke zijde van het park een stuk weg toegevoegd, zodat er tussen het park en het tracé richting de Stationsweg een vorkachtige aansluiting werd gerealiseerd. Niet onbelangrijk is dat de woningen aan het park in de loop der tijd op tal van punten aangepast zijn. Deze wijzigingen zijn opgenomen in paragraaf 3.2.

De westzijde van het park omstreeks 1935: met het bruggetje over de Kwadebeek bij de marechausseekazerne.

3. Huidige ruimtelijke karakteristiek

3.1 Stedenbouwkundige structuur

Het huidige Van Reenenpark - en dan wordt daarmee het gedeelte rond het plantsoen bedoeld - is een groene oase in de stad Nijkerk. Het ensemble wordt aan de noord en zuidzijde afgesloten door tuinen, aan de westzijde door het gebied rond de Eierhal en aan de oostzijde loopt het plantsoen uit in de naoorlogse verlenging van het Van Reenenpark richting het station. Het ovaalvormige park vormt de kern van de aanleg. Rondom loopt de straat, die zowel aan de parkzijde als aan de gebouwenzijde een trottoir heeft. Het park heeft geen echte padenstructuur. Alleen aan de oostzijde van het ovaal bevindt zich een noord-zuid gelegen pad dat voor het monument langs loopt.

3.2 Bebouwingsstructuur

Op hoofdlijnen vertonen alle woningen nog de kenmerken van de oorspronkelijke opzet. Voor de algemene beschrijving kan daarom verwezen worden naar paragraaf 2.4. De hieronder aangegeven wijzigingen zijn gebaseerd op waarnemingen vanaf de openbare weg, raadpleging van de gemeentelijke bouwdoossiers (verleende vergunningen) en andere openbare bronnen. Niet uitgesloten is dat een enkele verleende vergunning niet of gewijzigd is uitgevoerd. De wijzigingen hebben veelal betrekking op de achtergevel en op het interieur. In sommige gevallen werden ramen en deuren vervangen. Op andere plaatsen verschenen dakramen en dakkapellen. Deze wijzigingen hebben echter nergens betrekking op de dominante karakteristiek van de woningen. Het aantal aanbouwen aan de zijkant is beperkt en aan de achterkant hebben wijzigingen geen invloed op het ensemble van het Van Reenenpark.

TYPE A

Van Reenenpark 5

Aan de achterzijde is de kleine dakkapel vervangen door een grote aangekapte dakkapel (1962). Een kleine dakkapel is toegevoegd (1992). De schoorsteen nabij de zijgevel is verdwenen. De ramen in de voor- en zijgevel zijn grotendeels vervangen (1992). De roedenverdeling is verdwenen, ook in het bovenlicht van de voordeur. Het interieur is in 1992 gemoderniseerd. In 1964 is een nieuwe garage gebouwd.

Van Reenenpark 7

Aan de achterzijde is een dakkapel toegevoegd (1977). De lage dakkapel is in 1998 verbreed. De ramen in de voorgevel en zijgevel zijn grotendeels vervangen. De roedenverdeling is verdwenen, ook in het bovenlicht van de voordeur. In 2001 is achter een serre gebouwd.

Van Reenenpark 17

De ramen in de voorgevel en zijgevel zijn deels vervangen. In de zijgevel en de dakkapel aan de voorzijde is de roedenverdeling nog wel aanwezig. Dit geldt ook voor de sierroeden boven de voordeur, die overigens zelf vernieuwd is. Het interieur is vrij ingrijpend verbouwd. Alleen in het halletje zijn nog enige originele details bewaard.

Van Reenenpark 19

Tegen de zijgevel bevindt zich een toegevoegde serre (2010). De ramen in de voorgevel en zijgevel zijn ten dele vervangen. De roedenverdeling is nog aanwezig in de bovenlichten van de erker en de dakkapel aan de voorzijde. De achterzijde is gewijzigd en uitgebreid in 1992, 2000 (nieuwe dakkapel) en 2010. De nieuwe berging is uit 2001.

TYPE B

Van Reenenpark 4

Aan de achterzijde is de kleine dakkapel vervangen door een grote aangekapte dakkapel. Daarboven is een kleine dakkapel toegevoegd. De schoorsteen nabij de zijgevel is verdwenen. De ramen in de voorgevel en zijgevel zijn grotendeels vervangen. De roedenverdeling is verdwenen, ook in het bovenlicht van de voordeur. De garage is uit 1987.

Van Reenenpark 6

In 1976 is de achterzijde uitgebreid en is een nieuwe garage gebouwd. Op het achterdakvlak is een dakkapel toegevoegd. De ramen in de voorgevel en zijgevel zijn grotendeels vervangen. De roedenverdeling is verdwenen, ook in het bovenlicht van de voordeur. Een tijdelijk kantoor in de achtertuin is in 2010 gesloopt.

Van Reenenpark 16

De ramen in de voorgevel en zijgevel zijn grotendeels vervangen. In 1970 is er een interne verbouwing gepland met nieuwe dakkapel aan de achterzijde. Uit 1983 is er een aanvraag voor uitbreiding van de woning aan de achterzijde. De garage is in 1973 en 1985 verbouwd.

Van Reenenpark 18

Deze woning had medio 2012 nog de oude ramen en roedenverdeling bewaard. Ook het interieur was nog grotendeels oorspronkelijk. De staat van onderhoud was echter zodanig slecht, dat de gemeente wegens achterstallig onderhoud en vervuiling tot aanschrijving was overgegaan.

TYPE C

Van Reenenpark 9

Aan de voorgevel hebben geen opvallende wijzigingen plaatsgevonden. In de zijgevel is het venster gewijzigd. Aan de achterzijde is in 1993 een aanbouw gerealiseerd (in 2005 gewijzigd) en berging verplaatst.

Van Reenenpark 11

De roedenverdeling is in de voorgevel deels en in de zijgevel geheel verdwenen (gevelverbetering in 1962). Er is een nieuwe, afwijkende voordeur geplaatst. De nieuwe garage uit 1958 is in 1979 vervangen. Ook intern heeft een verbouwing plaatsgevonden, mogelijk met uitbreiding naar achteren (1979).

Van Reenenpark 13

Roedenverdeling is in de zijgevel grotendeels verdwenen. De voordeur is gewijzigd. In 1985 is er een garage/schuur gebouwd. Intern is de woning ook verbouwd, maar de en suite-deuren waren recent nog aanwezig.

Van Reenenpark 15

Roedenverdeling in de bovenlichten van de salon zijn verdwenen, evenals in de zijgevel. Voordeur is gewijzigd. De woning is in 1974 aan de achterzijde uitgebreid. In 1985 is een nieuwe berging gebouwd. In 2009 is de aanbouw en berging aan de achterzijde vergroot.

TYPE D

Van Reenenpark 8

De ramen op de begane grond zijn deels vergroot (1962). In de voorgevel is op verschillende plaatsen de roedenindeling verdwenen. Op het zijdakvlak is een dakkapel toegevoegd. In 1976 is een nieuwe garage gebouwd. De volière uit dat jaar is in 1979 vervangen.

Van Reenenpark 10

In 1962 heeft voor- en achtergevelverbetering plaatsgevonden; een deel van de roedenindeling is verdwenen. In 1965 is samen met nr 12 een garage gebouwd (ter vervanging van een kippenhok). In 1996 en 2006 zijn dakkapellen toegevoegd. In de zijgevel is het venster gewijzigd. In 2002 is de aanbouw gewijzigd. Het pand is intern verbouwd.

Van Reenenpark 12

Het pand heeft een nieuwe voordeur gekregen, mogelijk tijdens de gevelverbetering in 1962. Op het zijdakvlak is een dakkapel toegevoegd. In 1965 is gezamenlijk met nummer 10 een garage gebouwd. In 2010 zijn woonkamer en bijkeuken/berging uitgebreid. Het pand is intern verbouwd.

Van Reenenpark 14

In 1962 heeft gevelverbetering plaatsgevonden. In 2006 is de woning verlengd aan de achterzijde en is de garage vergroot.

De dubbele woning uit 1923: Van Reenenpark 1 en 3

De dubbele woning uit 1923 is gebouwd als tegenhanger van de kazerne aan de overzijde. Het object is in hoofdopzet gaaf overgeleverd. Meest zichtbare wijziging aan de parkzijde zijn de gewijzigde ramen (1958) van nr. 1. Ook de erker is gewijzigd (1958). Tevens is er tegen de achtergevel een kleine aanbouw gerealiseerd (1958). 1980 is een tuinmuur langs de Molenweg gebouwd en in 1987 een garage. Bij Van Reenenpark nr. 1 is in 1969 een garage bijgebouwd ter vervanging van een schuurtje.

De marechausseekazerne

De kazerne is aangewezen als gemeentelijk monument en beschreven in de redengevende omschrijving van 30 augustus 2000.

3.3 Interieurs

Naar de interieurs van de woningen is dossieronderzoek gedaan. Tevens is gekeken naar panden die op makelaarssites geadverteerd stonden om een indruk te krijgen van de huidige situatie. Alleen van Van Reenenpark 18 is bekend dat dit pand medio 2012 nog

een grotendeels oorspronkelijk interieur had. Van alle andere panden waar gegevens van bekend zijn, blijkt dat het interieur op diverse punten is aangepast. In een enkel geval zijn nog bewaard: de suite-deuren, deuren in de hal en/of de oorspronkelijke trap.

Van sommige panden is nog niet duidelijk in hoeverre de oorspronkelijke indeling nog aanwezig is en of er nog bijzondere interieurelementen bewaard zijn. Bezoek ter plaatse kan hierin inzicht verschaffen.

3.4 Groenstructuur

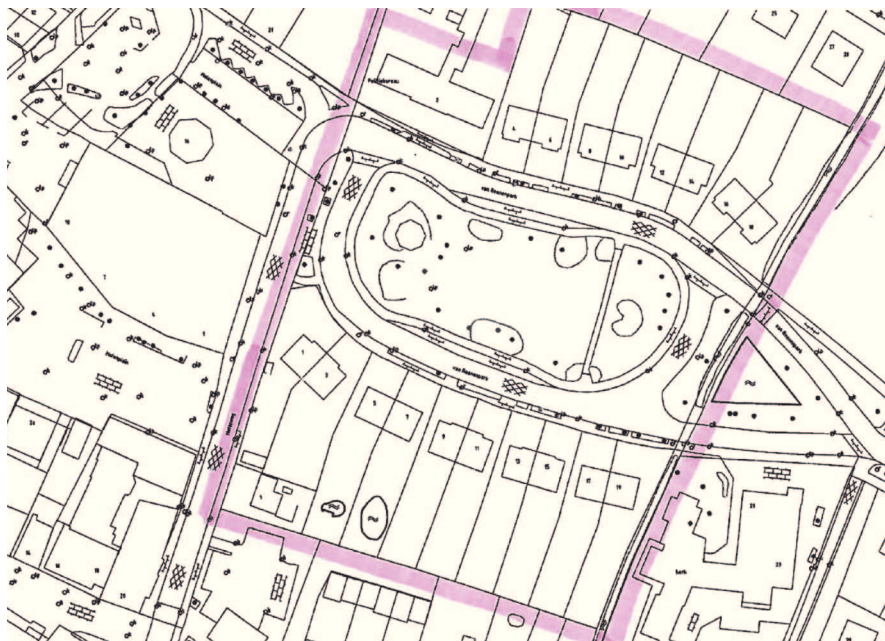
De groenstructuur van het huidige Van Reenenpark bestaat enerzijds uit het centrale plantsoen en anderzijds uit de gezamenlijke tuinen van de aanpalende huizen. Het plantsoen heeft een eenvoudige opzet waarbij verschillende bomen en heesters zodanig zijn gerangschikt rondom een centraal gazon dat er zowel dwars als diagonaal doorzichten door het plantsoen zijn.

Verschillende bomen in het plantsoen dateren mogelijk nog uit de tijd van de eerste aanleg.

4. Begrenzing waardevol gebied

Het waardevolle historische gebied van het Van Reenenpark omvat het gebied ten oosten van de Molenweg met het ovaalvormige park en de daaromheen lopende straat en de percelen waarop de twee-onder-één-kappers gebouwd zijn. Tenslotte de voormalige marechausseekazerne (gemeentelijk monument) aan de noordzijde.

Het gevolg van de begrenzing is dat de volgende adressen binnen het gebied vallen: Van Reenenpark 2 (kazerne), 4-6, 8-10, 12-14, 16-18 (noordzijde) en 1-3, 5-7, 9-11, 13-15 en 17-19 (zuidzijde).

Tot de bufferzone van het ensemble behoort aan de oostzijde de Vredeskerk en het driehoekige groene perceel dat omsloten wordt door de twee wegen richting de Stationsweg. Aan de westzijde bevindt zich hier een braakliggend terrein nabij de Eierhal.

5. Nadere typering van de beschermde waarden

Het Van Reenenpark is een sterk samenhangend ensemble, bestaand uit het centrale ovaalvormige park, de rondom gelegen weg en de daaraan gelegen huizen en tuinen, inbegrepen de marechausseekazerne en de later toegevoegde dubbelwoning op de hoek met de Molenweg. De kwaliteiten van de wijk komen tot uitdrukking in de gaafheid van zowel de stedenbouwkundig opzet, als de gebouwen in hoofdvorm en detail.

Met betrekking tot de **stedenbouwkundige opzet** zijn in ieder geval van belang:

- de oorspronkelijke structuur van plantsoen, wegen, tuinen en gebouwen;
- het straatprofiel;
- het groene karakter van het plantsoen met zijn informele en gevarieerde opzet door de afwisseling van verschillende typen bomen, struiken en bosschages die in eenheid verbonden zijn door het gazon;
- de symmetrische opbouw van de woningblokken;
- het groene karakter van de voortuinen en de nog bestaande

doorzichten naar de achtertuinen.

- de aanwezige groene erfafscheidingen en de afwezigheid van schutting en hogere afscheidingen;

Met betrekking tot de **vormgeving van de bebouwing** zijn in ieder geval van belang:

- de eenheid in type vormgeving van de architectuur die tot uiting komt in alle blokken;
- het overheersende type bouwvolume: twee-onder-één-kappers van een bouwlaag met kap;
- de uniformiteit per bouwblok;
- de kapvormen en kaprichtingen en de bijbehorende dakbedekking;
- het consequente materiaalgebruik, waaronder in het bijzonder het schoonmetselwerk van de gevels, inclusief de bijzondere metselpatronen en ander decoratief metselwerk. Het gebruik van traditionele bouwmaterialen (Hout, baksteen, riet, keramische pannen, zink)
- de eenvoudige, doch verzorgde detaillering van de architectuur;
- de variatie in gevelopbouw tussen de verschillende typen blokken;
- de opzet en waardevolle delen van de interieurs (deze zijn niet geïnventariseerd);

---

6. Waardering

Geconstateerd is dat het Van Reenenpark de volgende waarden heeft:

Het Van Reenenpark is van hoge **stedenbouwkundige waarde** voor de gemeente Nijkerk als voorbeeld van een volgens de tuindorpgedachte aangelegd ensemble van middenstandswoningen rond een centraal plantsoen. Op dergelijke wijze opgezette woonwijken werden in Nederland vanaf het begin van de 20ste eeuw gebouwd. Bijzonder aan het Van Reenenpark is dat het grote woningen voor de middenklasse betreft, die volgens de karakteristieken van de tuindorparchitectuur zijn gebouwd.

Hoewel beperkt van omvang vormt het wijkje een belangrijke uitbreiding van de stad Nijkerk, richting het in de 19de eeuw aangelegde station. Daarmee is het park onderdeel van de ontwikkelingsgeschiedenis van Nijkerk, dat in de loop van de 20ste-eeuw steeds verder richting (en later over) het spoor uitbreidde.

Door de opzet met twee reeksen twee-onder-één-kappers die in hoofdvorm elkaars verwanten zijn, heeft de aanleg een heldere en sterke stedenbouwkundige samenhang. De voortuinen en het plantsoen spelen een zeer positieve rol in de groene opzet van het ensemble.

Het van Reenenpark bezit **architectuurhistorische waarde** vanwege de opzet en de esthetische kwaliteiten van het ontwerp en de relatieve gaafheid van het gerealiseerde werk. De bebouwing rond het plantsoen kent eenheid in hoofdopzet en verscheidenheid in uitwerking, waarbinnen gewerkt is met een beperkt en samenhangend vormenrepertoire, dat aan moest sluiten op het oorspronkelijk landelijke karakter van dit wijkje. Onderdeel hiervan is de karakteristieke dakbedekking: rode pannen bij de meeste blokjes en riet bij de twee middelste blokjes aan de zuidzijde.

De eenvoudige, maar hoogwaardige detaillering en het siermetselwerk dragen bij aan een aantrekkelijke woonomgeving van hoge esthetische kwaliteit. De panden aan het Van Reenenpark hebben een hoge architectuurhistorische waarde.

Het Van Reenenpark is beschermenswaardig op grond van de hoge **cultuurhistorische waarde**. Het ensemble is een getuige van de gemeentelijke initiatieven om de woningnood in de periode na de

Eerste Wereldoorlog aan te pakken door het bouwen van een aantal betere huurwoningen. Daarmee is het tot stand gekomen vanuit een heldere maatschappelijke gedachte. De ontwikkeling is vorm gegeven door de toenmalige gemeentearchitect.

Tevens vormt het ensemble in zijn opzet en uitwerking een goed bewaarde getuige van de woningbouw voor de middenklasse in de periode van het Interbellum.

Van betekenis is dat voor deze middenklasse woningen in opzet werd aangesloten bij de eenvoud van arbeiderswoningen in al bestaande tuindorpen, waarbij een sobere, maar hoogwaardige materiaalvoering en detaillering een uitdrukking moesten geven aan het landelijke karakter van het nieuwe plantsoen.

De **zeldzaamheidswaarde** van de wijk ligt in de eerste plaats in het feit dat er in Nijkerk en omgeving geen andere wijk van vergelijkbare kwaliteit in opzet en uitvoering en gaafheid bewaard is. Het van Reenenpark is daarmee een zeldzaam voorbeeld van een kleine middenstandswijk rondom een plantsoen uit de jaren '20 van de 20ste eeuw.

Het ensemble kent nog altijd een vrij **hoge gaafheid**. Later toegevoegde wijzigingen hebben geen afbreuk gedaan aan de hoofdopzet van het ensemble, noch van de individuele woningen.

7. Bescherming

7.1 Bescherming: instrumentarium

Voor het behoud en zo mogelijk de versterking van deze waarden staat de Gemeente Nijkerk het instrumentarium van de Ruimtelijke Ordening en de Monumentenverordening ter beschikking. Daarbij is de vraag welke waarden op welke manier het best beschermd kunnen worden.

De aanwijzing als gemeentelijk monument

Het is mogelijk om het geheel of delen van het Van Reenenpark aan te wijzen als gemeentelijk monument. Dit gebeurt op grond van de Monumentenverordening 2005 van de Gemeente Nijkerk. Voor het wijzigen van het monument is een WABO-vergunning noodzakelijk op grond van diezelfde erfgoedverordening. In beperkte mate zijn werkzaamheden vergunningvrij (in het bijzonder gaat het om veranderingen aan niet monumentale delen van het interieur). Voor alle andere wijzigingen is een vergunning nodig, waarvoor B & W advies vragen aan de monumentencommissie. Regulier onderhoud is vergunningsvrij.

WELKE WAARDEN WEL: via de bescherming van het Van Reenenpark als gemeentelijk monument kunnen de aanleg, het park met groenstructuur en (straat)profielen, de omliggende bebouwing en tuinen beschermd worden op hoofdlijnen (aanleg, volumes, hoofdvormen, groen karakter) en in detail in het exterieur (dakbedekking, gevelbeeld, vensterinvullingen) en interieur (indeling, waardevolle elementen, zoals plafonds, vloeren, deuren, schouwen, et cetera).

WELKE WAARDEN NIET: Er geldt vergunningvrij voor wijzigingen in het interieur aan onderdelen die niet van monumentale waarde zijn. Regulier onderhoud aan huizen, straat en park is vergunningvrij.

De aanwijzing als gemeentelijk beschermd gezicht

De Monumentenverordening Nijkerk 2005 kent de mogelijkheid van het aanwijzen van een gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht. Op grond van deze aanwijzing stelt de gemeente een beschermend bestemmingsplan op voor het betreffende gebied. Tevens geldt binnen het beschermde stads- of dorpsgezicht dat gehele of gedeeltelijke sloop alleen is toegestaan na vergunning door B & W.

WELKE WAARDEN WEL: via bescherming als gemeentelijk beschermd stads- of dorpsgezicht kan het gebied op hoofdlijnen beschermd worden.

De aanleg van het park en de stedenbouwkundige structuur kunnen vastgelegd worden, inclusief de omvang van de woningen (rooilijnen, goothoogten, nokhoogte), de grootte van de tuinen. Via een aanvullend beeldkwaliteitsplan of welstandsbeleid kunnen ook gevelbeeld, materiaalgebruik, dakhelling en type detaillering beschermd worden.

WELKE WAARDEN NIET: het concrete historische materiaal kan niet beschermd worden. Wat vergunningvrij is volgens artikel 3 van het Besluit OmgevingsRecht is ook hier vergunningsvrij, ook als het bestemmingsplan dat niet toestaat. De rijksoverheid heeft het gemeentelijk beschermd gezicht namelijk niet overgenomen in de nationale wetgeving.

Borging in het bestemmingsplan

In het kader van Modernisering Monumentenzorg is het vanaf 1 januari 2012 verplicht om cultuurhistorische waarden af te wegen bij het opstellen van een bestemmingsplan. Dit zal dus sowieso moeten gebeuren als er voor het plangebied van het Van Reenenpark een nieuw bestemmingsplan wordt opgesteld. Er zijn verschillende manieren waarop het bestemmingsplan gebruikt kan worden:

- Aanwijzing dubbelbestemming cultuurhistorische waarden met aanlegvergunningstelsel
- Strakke begrenzing van rooilijnen en bouwvolumes in breedte, diepte en hoogte
- Strakke toekenning van functies, waardoor huidige gebruik het uitgangspunt blijft

WELKE WAARDEN WEL: via het bestemmingsplan kan het gebied op hoofdlijnen beschermd worden. De aanleg van het park en het groene karakter en de stedenbouwkundige structuur kunnen vastgelegd worden, inclusief de omvang van de woningen (rooilijnen, goothoogten, nokhoogte), de grootte van de tuinen en het groene karakter daarvan.

WELKE WAARDEN NIET: het concrete historische materiaal kan niet beschermd worden. Wat vergunningvrij is volgens artikel 3 van het Besluit OmgevingsRecht is ook hier vergunningsvrij, ook als het bestemmingsplan dat niet toestaat.

Borging via welstandsbeleid

Via het welstandsbeleid is het mogelijk om de beeldwaarden van het gebied te beschermen. Welstand voegt zich naar de mogelijkheden van het bestemmingsplan. Rechten op grond van het bestemmingsplan mogen niet gefrustreerd worden.

WELKE WAARDEN WEL: via welstandsbeleid kunnen de beeldwaarden gehandhaafd of versterkt worden: gevelbeelden, hoofdvormen, materiaalgebruik, gevelindeling, detaillering.

WELKE WAARDEN NIET: de historische gebouwen kunnen niet beschermd worden. Alles wat vergunningvrij is volgens de wet blijft vergunningvrij. Sloop of gedeeltelijke sloop kan niet worden tegengehouden.

7.2 Bescherming: behoefte en bedreiging

Waar is behoefte aan bij de bescherming van het Van Reenenpark?

Het gaat om de bescherming en zo mogelijk versterking van de volgende waarden:

- Algemene stedenbouwkundige opzet van het gebied, met park, wegen, tuinen en huizen.
- Specifieke invulling van de percelen met de plaats van de huizen en de voor- en zijtuinen. De achtertuinten spelen in het ensemble een zeer ondergeschikte rol.
- De architectuurhistorische waarden van de huizen, inclusief het originele materiaal, de ongepleisterde baksteen en de nog aanwezige talrijke details.
- De interieurwaarden zijn minder van belang voor het algemene beeld, maar mogelijk is een enkel pand ook vanwege het interieur van hoge cultuurhistorische waarde.

Mogelijke bedreigingen

- Afbraak /sloop: dit kan voorkomen worden via het bestemmingsplan en de monumentenverordening
- Aantasting van het gevelbeeld door het schilderen van de gevel: dit kan alleen voorkomen worden via de aanwijzing als gemeentelijk monument.
- Kap van waardevolle bomen: dit kan worden voorkomen via de aanwijzing als gemeentelijk monument of via een kapverordening.

- Aantasting van het metselwerk door verandering of vergroting van voegen of bakstenen: dit kan alleen voorkomen worden via de aanwijzing als gemeentelijk monument.
- Aantasting van het gevelbeeld door (ontsierende) wijzigingen: dit kan voorkomen worden door welstandsbeleid of de aanwijzing als gemeentelijk monument.
- Verharding van voor- en zijtuinen; plaatsen van dichte hekwerken en hoge schuttingen in de voor- en zijtuinen. Dit kan voorkomen worden via het bestemmingsplan.

7.3 Elementen voor een advies

Om het Van Reenenpark adequaat te beschermen, adviseren wij gebruik te maken van verschillende instrumenten. De volgende opties doen zich daarbij voor.

De stedenbouwkundige structuur van het Van Reenenpark kan goed vastgelegd worden in het **bestemmingsplan**. Dat geldt ook voor het bebouwingsoppervlak, de begrenzing van de bebouwing, de goot- en nokhoogte. Hiertoe is het nodig voor het bestemmingsplan een cultuurhistorische paragraaf op te stellen die vertaald wordt in de bestemmingsplankaart (verbeelding) en de voorschriften. Het onderhavige rapport levert voldoende onderbouwing voor deze cultuurhistorische paragraaf.

Om de waarde van het villapark te benadrukken kan ervoor gekozen worden om het aan te wijzen als **gemeentelijk beschermd gezicht**. Daarmee wordt duidelijk aangegeven dat het een bijzonder gebied is. De consequentie hiervan is het opstellen van een conserverend bestemmingsplan. Dat is hierboven al geadviseerd.

Doordat het gemeentelijk beschermd gezicht in de Woningwet en de Wet Ruimtelijke Ordening geen bijzondere regeling kent, kan het wenselijk zijn om de historische panden langs het Van Reenenpark ook in hun details feitelijk te beschermen door het aanwijzen als **gemeentelijk monument**. Vanwege de specifieke waarden van de historische gevels van de woningen kan dat een conclusie zijn. De vraag doet zich in dat geval voor of de panden ook in het interieur bekeken moeten worden.

Het hangt er daarbij vanaf welke waarden men beoogt te beschermen. De kwaliteit van de interieurs en ook van de achtergevels, is van ondergeschikt belang voor de stedenbouwkundige waarden van het Van Reenenpark.

Tegen de sloop van de panden is het mogelijk om in het **bestemmingsplan** een sloopregime op te nemen, op grond waarvan Burgemeester en Wethouders sloop kunnen tegenhouden vanwege de aanwezige cultuurhistorische waarden.

Tenslotte is het mogelijk om via het **Beeldkwaliteitsplan** en de **welstandsnota** eisen te stellen aan de bebouwing langs het Van Reenenpark. Deze eisen zijn gericht op nieuwbouw. Als er besloten wordt om de panden niet aan te wijzen als gemeentelijk monument, is het van belang dat het beeldkwaliteitsplan zich uitspreekt over de karakteristiek van de architectuur langs het park.

Bronvermelding

Bronvermelding

Het Van Reenenpark, door Dion van Hooren

Nationaal Archief (digitale collectie)

(Concept) Redengevende omschrijving Van Reenenpark 2-4 (kazerne)

(Concept) Redengevende omschrijving Molenplein 2, 6, 10, 14 (Eierhal)

Google Maps

Google Earth

W.H. Knoop, *Architectuur en stedebouw in Gelderland 1850-1940*

(Zwolle 1995)

Herkomst foto's

De foto's zijn gemaakt in september 2012. De historische zwart-witfoto's zijn gescand uit het artikel van Dion van Hooren.

